

Aldrei fleiri fornleifarannsóknir

Sumarið er tími fornleifauppgrftar og aldrei hafa verið unnar fleiri rannsóknir á því sviði en í ár. Nú er unnið að rúmlega fimmtíu fornleifarannsóknnum víða um land og margt merkilegt hefur komið upp úr moldinni.

„Við höfum veitt leyfi til fimmtíu fornleifarannsóknna í ár og það er rúmlega tvöföldun frá árinu 2002,“ segir Dr. Kristín Huld Sigurðardóttir, forstöðumaður Fornleifa-verndar ríkisins.

„Það eru tvær tegundir fornleifarannsóknna sem eru algengastar. Annars vegar rannsóknir sem framkvæmdar eru að frumkvæði rannsóknaraðilanna og hins vegar framkvæmdatengdar rannsóknir. Framkvæmdatengdar rannsóknir fara oftast fram í tengslum við virkjana- og vegafamkvæmdir og þeim hefur fjölgað mjög mikið undanfarin ár,“ segir Kristín.

Fornleifavernd ríkisins sér um leyfisveitingar til þeirra sem byggjast framkvæma uppgröft og aðrar fornleifarannsóknir, en stofnunin heyrir undir menntamálaráðuneytið. Stofnunin hefur starfsstöðvar á fimm stöðum á landinu.

„Við teljum mjög mikilvægt að hafa sérstaka stofnun sem hefur umsjón með fornleifarannsóknnum, sérstaklega þar sem þeim hefur

UPPGRÖFTUR LANGHÚSS Á HRÍSBRÚ Í MOSFELLSDAL Í sumar hefur verið unnið að uppgræfti á langhúsi og stendur hann enn. Nú þegar er búið að grafa upp 26 metra af húsinu og ljóst að það á meira eftir að koma í ljós. FRÉTTABLAÐIÐ/ÖRLYGUR HNEFILL

fjölgað mikið undanfarin ár,“ segir Kristín.

Á slóðum landnema

Jesse Byock, prófessor í norrænni fornleifafræði við Háskólann í Kaliforníu, hefur stjórnað uppgræfti í Mosfellsdal undanfarin tíu ár. Þar af hefur verið grafið í sjö ár við Hrísbú. Ýmsar merkar fornminjar hafa fundist við uppgröftinn á Hrísbú, meðal annars kirkja og grafir úr kristnum og heiðnum sið. Í sumar hefur verið unnið að uppgræfti á langhúsi og stendur hann enn. Nú þegar er búið að grafa upp 26 metra af húsinu og ljóst að það á meira eftir að koma í ljós.

„Með fornleifarannsóknnum lærum við um hvernig fólk bjó til forna. Til eru ýmsar hugmyndir en með rannsóknunum getum við borið saman þær heimildir sem eru til og niðurstöður rannsóknanna,“ segir Jesse.

Hann segir fornleifarannsóknir mikilvægar svo fólk fræðist um sögu þjóðar sinnar. Hann segir Íslendinga eiga mjög merkilega sögu og það hafi verið hún sem vakti áhuga hans á að koma hingað til lands og hefja rannsóknir.

„Ég hafði lesið Íslendingasögur og aðrar heimildir og það varð til þess að ég ákvað að koma hingað í Mosfellsdal,“ segir Jesse.

Merkir fundir sumarsins

Töluvert hefur fundist af merkmunum við uppgröft í sumar. Þrjár bækur fundust við uppgröft á Skriðuklaustri í Fljótsdal, en það er í fyrsta skipti sem bækur hafa varðveist frá fornleifauppgræfti hérlendis. Um er að ræða skinnhandrit frá fyrri hluta miðalda sem skrifuð eru á latínu með gotnesku lettri. Bækurnar fundust í þremur gröfum og lágu þær opnar ofan á brjóstkassa beinagrindanna. Þá var unnið að uppgræfti klausturhúsa á Skriðuklaustri og fundust ýmsir smærri munir þar.

Rústir miðaldakirkju fundust við uppgröft á Gásum í Eyjafirði.

BÆKUR FINNAST Á SKRIÐUKLAUSTRI Þrjár bækur hafa fundust við uppgröft á Skriðuklaustri í sumar. MYND/GUNNAR GUNNARSSON

Eru það rústir af þremur kirkjum sem stóðu á sama kirkjustæðinu á mismunandi tímabilum og er sú yngsta frá því eftir 1300. Talið er að kirkjan hafi þjónað erlendum kaupmönnum sem stunduðu viðskipti á Gásum.

Á Hólum í Hjaltadal var grafið niður á hús frá miðöldum en það var í öskuhaug. Það hús er með byggingarlagi sem ekki hefur sést áður hérlendis og verður það rannsakað nánar næsta sumar. Þá var unnið áfram að uppgræfti í prent-húsinu á Hólum en þetta er þriðja sumarið sem grafið er þar. Eftir þetta sumar verða gripirnir sem grafnir hafa verið upp orðnir um 45 þúsund, en grafið hefur verið á Hólum frá árinu 2002. Hólarannsóknin hefur verið styrkt af Kristni-háttíðarsjóði fram til þessa en sveitarfélagið Skagafjörður mun frá áramótum styrkja verkefnið.

Úrvinnsla og skráning mikilvæg

Eins og veðurfar er á Íslandi er einungis hægt að grafa hluta úr árinu. Það eru hins vegar næg verkefni yfir vetrarmánuðina því mikil vinna liggur í úrvinnslu þeirra gagna sem aflað er yfir sumartímann. Þá fer á veturna fram skipulagningarvinna fyrir uppgröft sumarsins.

HELSTU FORNLEIFA-RANNSÓKNIR SUMARSINS

RANNSÓKNIR Í VÍSINDALEGUM TILGANGI:

- Skálholt í Bláskógabyggð** Framhaldsrannsókn á biskupssetri.
- Kirkjubæjarklaustur í Skaftárhreppi** Framhaldsrannsókn á nunnaklaustri.
- Reykholt í Borgarfirði** Framhaldsrannsókn á gamla kirkjustæði Reykholtskirkju.
- Pingvellir við Öxará** Framhaldsrannsókn á þingstaðnum.
- Bær í Örfæfum, A-Skaftafellssýslu** Framhaldsrannsókn á bæ undir Salthöfða.
- Mosfellssv. Hrísbú, Leirvogur og Borg.** Framhaldsrannsókn á kirkju og álagahól.
- Skriðuklaustur í Fljótsdal** Framhaldsrannsókn á munkaklaustri.
- Gásir í Hörgárbyggð** Framhaldsrannsókn á verslunarstað.
- Vatnsfjörður við Ísafjarðardjúp** Framhaldsrannsókn á bæjarstæði.
- Hólar í Hjaltadal** Framhaldsrannsókn á biskupsstól.

RANNSÓKNIR GERÐAR VEGNA FYRIRHUGAÐRA FRAMKVÆMDA:

- Arnesland-Akraland, Garðabæ** Fornleifarannsókn á töft vegna framkvæmda við íbúðarhverfi.
- Nesstofa, Seltjarnarnesi** Vegstæði að Nesstofusafni. Uppgröftur vegna framkvæmda.

Fornleifavernd ríkisins vinnur nú að fornleifaskrá og er búið að skrá um tuttugu prósent landsins. Kristín Huld segir skráningu fornminja með mikilvægari verkefnum stofnunarinnar. Góð skráning gagnist bæði fornleifafræðingum við frekari rannsóknir og fyrirtækjum sem undirbúa stórfamkvæmdir. Skráning fornleifa getur komið í veg fyrir að framkvæmdir tefjist vegna óvæntra fornleifafunda.

FRÉTTASKÝRING
ÖRLYGUR HNEFILL ÖRLÝGSSON
hnefill@frettabladid.is